

อาจารย์เพชรณพัฒน์ ศรีวุทธิยประภา สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

สัมภาษณ์โดย : นางสาวปฐมิพรรณ น้าเพชร นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์
นางสาวศศิกันต์ กาญจนพันธุ์ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์

คำถามข้อที่ 1 ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับหลักการ "Pacta sunt servanda"

และบทบาทของหลักการนี้ในการรักษาความน่าเชื่อถือของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

หลัก “Pacta sunt servanda” หรือหลัก “สัญญาต้องได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม” เป็นหลักการพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเสถียรภาพ (stability) และความน่าเชื่อถือ (credibility) ของระบบกฎหมายระหว่างประเทศทั้งหมด โดยเฉพาะในบริบทของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ (treaties) หลักการนี้ได้รับการรับรองอย่างชัดเจนใน ข้อ 26 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายว่าด้วยสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 (Vienna Convention on the Law of Treaties 1969) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “Every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith.”

หลักการนี้จึงเป็นเสาหลักของความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างรัฐ (interstate legal relations) ที่รับรองว่ารัฐต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี (obligations) ที่ตนได้ตกลงกันไว้ การเคารพต่อหลัก pacta sunt servanda ยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นร่วมกัน (mutual trust) ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ หากปราศจากหลักการนี้ สนธิสัญญาย่อมไร้ความหมาย และระบบกฎหมายระหว่างประเทศจะไร้เสถียรภาพโดยสิ้นเชิง

แม้ว่าหลัก pacta sunt servanda จะมีผลผูกพันอย่างเข้มงวด แต่กฎหมายระหว่างประเทศก็รับรองข้อยกเว้นในกรณีสถานการณ์พื้นฐานซึ่งเป็นรากฐานของการทำสนธิสัญญาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ (fundamental change of circumstances) หลักการนี้รู้จักกันในชื่อว่า “Rebus sic stantibus” ซึ่งได้รับการรับรองในข้อ 62 แห่งอนุสัญญาฉบับเดียวกันนี้ ที่รัฐภาคีอาจยกเลิกหรือถอนตัวจากสนธิสัญญาได้ในกรณี

ที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ โดยไม่ได้คาดหมาย และสถานการณ์ดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญของความยินยอม ในการผูกพันตามสนธิสัญญา ซึ่งผลของการเปลี่ยนนั้นส่งผลกระทบต่อพันธกรณีที่ยังไม่ถูกปฏิบัติอย่างรุนแรง แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่อาจถูกอ้างเป็นเหตุยกเลิหรือถอนตัวจากสนธิสัญญาได้ หากสนธิสัญญานั้นเป็นสนธิสัญญาที่กำหนดเขตแดน อันสะท้อนหลัก “ความมั่นคงแน่นอนของเขตแดนระหว่างรัฐเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ”

ทั้งนี้หลักการ *rebus sic stantibus* ต้องใช้ด้วยความระมัดระวังและเป็นข้อยกเว้นที่แคบ (*narrow exception*) เพราะหากรัฐสามารถอ้างหลักนี้ได้โดยเสรี ย่อมบ่อนทำลายหลัก *pacta sunt servanda* และความน่าเชื่อถือของสนธิสัญญาทั้งระบบ

คำถามข้อที่ 2 บทบาทของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในการตัดสินข้อพิพาทชายแดนระหว่างประเทศมีความสำคัญอย่างไร

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นองค์กรตุลาการหลักขององค์การสหประชาชาติ (the principal judicial organ of the United Nations) มีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาททางกฎหมายระหว่างรัฐ ปัญหาเขตแดนระหว่างประเทศเป็นหนึ่งในข้อพิพาทที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลมาโดยตลอดนับตั้งแต่ก่อตั้งศาล บทบาทอำนาจของศาลก่อให้เกิดผลประการสำคัญ คือ ประการแรกเกิดข้อยุติทางกฎหมายระหว่างรัฐพิพาทเนื่องจากคำวินิจฉัยของศาลย่อมมีผลผูกพัน (binding force) ที่คู่ความต้องปฏิบัติตาม (ข้อ 94 กฎบัตรสหประชาชาติ) ประการที่สอง สร้างความแน่นอนในทางกฎหมายเนื่องจากสนธิสัญญาเขตแดนในหลาย ๆ กรณีมีความคลุมเครือในรายละเอียด เช่น ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ (territorial delimitations) การตีความข้อบทการตีความแผนที่ (map interpretation) หรือการเปลี่ยนแปลงของลักษณะภูมิประเทศ ศาลจะมีบทบาทในการตีความสนธิสัญญา (treaty interpretation) และหลักฐานแวดล้อมเพื่อวินิจฉัยอย่างเป็นธรรม ประการที่สาม ลดปัจจัยเสี่ยงการใช้อำนาจทหารระหว่างรัฐพิพาท การนำข้อพิพาทเขตแดนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาล แทนการใช้อำนาจ (non-use of force) เป็นกลไกสำคัญในการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ (peaceful settlement of disputes)

ตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อศาลได้ออกคำสั่งมาตรการชั่วคราว กำหนดเขตปลอดทหาร DMZ ระหว่างการพิจารณาคดี

คำถามข้อที่ 3 ท่านคิดว่าการตีความสนธิสัญญาระหว่างประเทศมีความสำคัญอย่างไร ในการแก้ไขข้อพิพาทชายแดน โดยเฉพาะเมื่อมีการอ้างอิงถึงเอกสารแนบท้ายหรือแผนที่ ที่อาจมีความคลุมเครือหรือขัดแย้งกัน

บทบาทของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice – ICJ) ในการตัดสินข้อพิพาทชายแดนระหว่างประเทศ (international boundary disputes) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาสันติภาพ ความมั่นคง และความน่าเชื่อถือของระบบ กฎหมายระหว่างประเทศ โดยสามารถสรุปบทบาทสำคัญได้หลัก ๆ 3 ประการ คือ ประการแรกสร้างความแน่นอนทางกฎหมาย (Legal Certainty) ศาลฯ มีบทบาท ในการตีความสนธิสัญญา เอกสารแนบท้าย หรือแผนที่ที่คลุมเครือ เพื่อกำหนดขอบเขต เขตแดนอย่างชัดเจนและเป็นธรรม ลดโอกาสที่รัฐจะตีความแตกต่างกันและเข้าสู่ความขัดแย้ง ประการที่สอง ป้องกันการใช้ข้ออ้างฝ่ายเดียว (Unilateral Claims) การนำข้อพิพาทเข้าสู่ ศาลระหว่างประเทศช่วยปิดช่องทางที่รัฐใดรัฐหนึ่งจะใช้อำนาจฝ่ายเดียวในการประกาศสิทธิเหนือดินแดน ซึ่งอาจนำไปสู่ข้อพิพาทรุนแรงหรือการใช้กำลังทางทหาร ประการสุดท้าย ส่งเสริมการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ (Peaceful Dispute Settlement) ศาลฯ ทำหน้าที่ เป็นกลไกตามกฎหมายที่รัฐสามารถใช้เพื่อแก้ไขข้อพิพาทอย่างเป็นทางการ ไม่เพียงแต่เป็นกลไกทางกฎหมาย แต่ยังเป็นสถาบันที่สะท้อนอารยธรรมทางการเมือง และกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ช่วยลดความตึงเครียดระหว่างรัฐ และเสริมสร้าง ระเบียบโลกที่มีเสถียรภาพและยั่งยืน

คำถามข้อที่ 4 การยอมรับหรือปฏิเสธคำตัดสินของศาลระหว่างประเทศมี ผลกระทบอย่างไรต่อความน่าเชื่อถือของกฎหมายระหว่างประเทศ และมีผลต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องอย่างไร

ผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกฎหมายระหว่างประเทศ

1. การยอมรับคำตัดสิน ของศาลฯ แสดงถึงการเคารพในหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และตอกย้ำว่ารัฐทั้งหลายอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน ไม่ว่ารัฐนั้นจะมีสถานะภาพทางการเมืองหรือเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างไร การปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลฯ เสริมสร้างความไว้วางใจในระบบตุลาการระหว่างประเทศ และทำให้กฎหมายระหว่างประเทศมีค่าบังคับทางคุณธรรมและกฎหมาย (moral and normative authority)

2. ในทางกลับกัน การปฏิเสธหรือไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลฯ โดยเฉพาะจากรัฐที่เป็นคู่พิพาท ย่อมบ่อนทำลายความชอบธรรมของกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศ และอาจส่งผลให้รัฐอื่นเกิดความลังเลในการใช้กลไกกฎหมายเพื่อระงับข้อพิพาทในอนาคต ซึ่งจะลดทอนเสถียรภาพของระบบกฎหมายระหว่างประเทศ และเสี่ยงต่อการกลับไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยการใช้กำลัง

ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

1. การปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลฯ ช่วยคลี่คลายข้อพิพาทอย่างสันติ ลดความตึงเครียดทางการทูต และเปิดทางสู่ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ ความมั่นคง หรือสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ กรณี Cameroon v. Nigeria (2002) ที่นำไปสู่การถอนทหารจากพื้นที่พิพาทและการตั้งคณะกรรมการร่วม

2. หากรัฐปฏิเสธคำตัดสินหรือเพิกเฉยต่อพันธกรณีตามคำพิพากษา อาจนำไปสู่การเสื่อมเสียภาพลักษณ์ในเวทีระหว่างประเทศ เกิดแรงกดดันทางการทูตหรือเศรษฐกิจจากรัฐอื่น และในกรณีรุนแรงอาจลุกลามเป็นความขัดแย้งที่มีศักยภาพในการใช้กำลังหรือการคว่ำบาตร (sanctions) ภายใต้บทบัญญัติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

คำถามข้อที่ 5 ท่านคิดว่าการจัดตั้งพื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area) เป็นทางออกที่เป็นไปได้สำหรับข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อนหรือไม่

การจัดตั้งพื้นที่พัฒนาร่วม หรือ Joint Development Area ถือเป็นทางออกที่เป็นไปได้และมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติสำหรับข้อพิพาทในพื้นที่ทับซ้อน

โดยเฉพาะในกรณีที่รัฐคู่พิพาทยังไม่สามารถตกลงกันในเรื่องอธิปไตยเหนือพื้นที่นั้นได้ แต่มีความประสงค์ที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันในระหว่างรอการแก้ไขข้อพิพาทอย่างถาวร

ประการแรก พื้นที่พัฒนาร่วมช่วยลดความตึงเครียดและป้องกันการเผชิญหน้า โดยเปิดโอกาสให้รัฐสามารถหลีกเลี่ยงการใช้กำลังหรือการอ้างสิทธิ์ฝ่ายเดียวในพื้นที่ที่ยังไม่มีการแบ่งเขตอย่างแน่นอน

ประการที่สอง พื้นที่พัฒนาร่วมเอื้อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ โดยที่รัฐคู่พิพาทสามารถแบ่งปันรายได้จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ หรือทรัพยากรประมง โดยไม่ต้องยอมจำนนต่อสถานะอธิปไตยของอีกฝ่าย ทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือแทนการแข่งขัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายในช่วงที่ข้อพิพาทยังไม่ได้ข้อยุติ

ประการที่สาม การจัดตั้งพื้นที่พัฒนาร่วมไม่กระทบต่อสถานะทางกฎหมายในระยะยาวของทั้งสองฝ่าย โดยมักมีข้อกำหนดชัดเจนว่า การดำเนินการในพื้นที่พัฒนาร่วมไม่ถือเป็นการยอมรับหรือสละอธิปไตยของแต่ละฝ่าย จึงเป็นแนวทางที่สามารถใช้บริหารจัดการร่วมกันได้ โดยไม่เสียเปรียบ และสามารถยกเลิกหรือเปลี่ยนรูปแบบได้ภายหลังหากมีข้อตกลงแบ่งเขตที่ชัดเจนในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ การจัดตั้งพื้นที่พัฒนาร่วมจึงเป็นทางเลือกที่มีความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ การรักษาเสถียรภาพ และหลักการทางกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกรณีที่การแบ่งเขตอธิปไตยยังไม่อาจตกลงกันได้ในระยะสั้น

คำถามข้อที่ 6 ท่านเห็นว่าปราสาทพระวิหารมีความสำคัญอย่างไรในบริบทของประวัติศาสตร์ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

ปราสาทพระวิหารมีความสำคัญอย่างยิ่งในหน้าประวัติศาสตร์ไทยและกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติอธิปไตย ที่มีผู้แพ้และชนะในหน้าประวัติศาสตร์นี้ ปราสาทพระวิหารกลายเป็นจุดศูนย์กลางของข้อพิพาทเขตแดนที่สะท้อนมรดกของระบบอาณานิคม การตีความแผนที่ และการใช้กลไกตุลาการระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ โดยเฉพาะคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2505 และการตีความ

คำพิพากษาเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และความรู้สึกของประชาชนทั้งสองฝ่ายอย่างลึกซึ้ง ปราสาทพระวิหารจึงไม่ใช่เพียง มรดกทางศิลปกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความทรงจำร่วมต่างมุมมองของ ไทยและกัมพูชา

คำถามข้อที่ 7 ท่านสามารถอธิบายผลกระทบของสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ร.ศ. 125 ต่อการกำหนดพรมแดนระหว่างสองประเทศได้อย่างไร

สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ร.ศ. 125 (ค.ศ. 1904) ถือเป็นหมุดหมายสำคัญ ทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการกำหนดเขตแดนระหว่างสยาม (ประเทศไทยในปัจจุบัน) กับอินโดจีนฝรั่งเศส (โดยเฉพาะกัมพูชา) ที่กลายมาเป็นรากฐาน ของข้อพิพาทในเวลาต่อมา ผลกระทบหลักของสนธิสัญญา ร.ศ. 125 ต่อการกำหนดเขตแดน แบ่งเป็น 3 ประเด็น

1. การเปลี่ยนโครงสร้างของอำนาจอธิปไตยในดินแดนชายแดน สนธิสัญญานับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการโอนอ่อนอำนาจเหนือดินแดนบางส่วนของสยามให้แก่ฝรั่งเศส แลกกับการคงเอกราชภายใต้แรงกดดันทางการเมืองระหว่างประเทศ

2. การกำหนดพรมแดนตามหลักแผนที่ (Map-based Delimitation) หนึ่งในผลทาง กฎหมายที่สำคัญ คือ ฝรั่งเศสได้ดำเนินการจัดทำแผนที่ระหว่างปี 1905–1907 โดยอ้างอิง สนธิสัญญาดังกล่าว ซึ่งรวมถึงแผนที่ที่แสดงให้เห็นว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตกัมพูชา แผนที่ฉบับนี้ แม้จะมีได้แนบท้ายสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ แต่กลับได้รับการเผยแพร่ แก่ฝ่ายสยามโดยไม่มีการคัดค้านอย่างเป็นทางการในขณะนั้น แผนที่ดังกล่าวจึงกลายเป็น ปัจจัยสำคัญในคดีปราสาทพระวิหารต่อหน้าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

3. การสร้างความคลุมเครือและช่องว่างทางกฎหมาย สนธิสัญญานับนี้ ไม่ได้กำหนดเขตแดนอย่างละเอียดทุกจุด แต่ระบุเพียงเส้นหลัก เช่น “ตามแนวสันปันน้ำ” หรือ “ตามภูเขา” ซึ่งในทางปฏิบัติมีความคลุมเครือเมื่อเทียบกับภูมิประเทศจริง ส่งผลให้ ต้องพึ่งพาการตีความผ่านแผนที่หรือพฤติการณ์ภายหลังเป็นหลัก และเป็นที่มาของข้อพิพาท ในเวลาต่อมา

คำถามข้อที่ 8 เหตุใดการตีความแผนที่ที่แนบมากับสนธิสัญญาจึงกลายเป็นประเด็นพิพาทหลักในข้อพิพาทนี้

การตีความแผนที่ที่แนบมากับสนธิสัญญากลายเป็นประเด็นพิพาทหลักในคดีปราสาทพระวิหาร เนื่องจากแผนที่ดังกล่าวมีบทบาทเป็น หลักฐาน ที่ส่งผลต่อการกำหนดเขตแดนอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าแผนที่จะมีได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวบทสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการก็ตาม แต่กลับถูกนำมาใช้ประกอบการกำหนดเขตแดนในทางปฏิบัติ (de facto) และอนุমানได้ว่าได้รับการยอมรับโดยพฤตินัยจากฝ่ายไทยโดยไม่มีการคัดค้านเป็นเวลานาน

เหตุผลหลักที่แผนที่กลายเป็นประเด็นพิพาทสำคัญ

1. ความคลุมเครือระหว่าง “เจตนารมณ์ของสนธิสัญญา” กับ “ข้อมูลในแผนที่” สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ร.ศ. 125 (ค.ศ. 1904) กำหนดหลักการให้เส้นเขตแดนอยู่ “ตามแนวสันปันน้ำ” (watershed line) แต่แผนที่ที่ฝรั่งเศสจัดทำกลับแสดงเส้นเขตแดนที่เบี่ยงจากแนวสันปันน้ำ และจัดให้ปราสาทพระวิหารอยู่ในดินแดนกัมพูชา ซึ่งเป็นการตีความที่ขัดกับข้อความในตัวบทสนธิสัญญาตามความเข้าใจของฝ่ายไทย

2. สถานะทางกฎหมายของแผนที่ที่มีได้แนบท้ายสนธิสัญญา แม้แผนที่จะไม่ได้แนบเป็นภาคผนวกทางกฎหมายของสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ แต่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) พิจารณาโดยอนุমানได้ว่า แผนที่ดังกล่าวถูกส่งมอบแก่ฝ่ายไทยและได้รับการยอมรับโดยไม่มีการคัดค้าน โดยไม่ได้แย้ง ส่งผลให้เกิด “พฤติกรรมแห่งการยอมรับ” (acquiescence) ซึ่งมีน้ำหนักผูกพันในทางกฎหมายระหว่างประเทศ

3. แผนที่เป็นปัจจัยชี้ขาดในคดีเมื่อไม่มีการแบ่งเขตที่ชัดเจน ในบริบทที่ไม่มีการทำสนธิสัญญาแบ่งเขตโดยละเอียด การที่ทั้งสองฝ่ายใช้แผนที่ฉบับหนึ่งในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ เช่น การปกครองท้องถิ่นหรือการแสดงแผนที่ราชการ ยิ่งทำให้แผนที่ดังกล่าวมี “น้ำหนักเชิงพฤติกการณ” (effectivités) ซึ่งศาลมองว่าเป็นพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือในการกำหนดเขตแดน

คำถามข้อที่ 9 บทบาทของการยอมรับหรือปฏิเสธแผนที่ในกระบวนการยุติข้อพิพาทชายแดนมีความสำคัญอย่างไรในมุมมองทางกฎหมายระหว่างประเทศ

แผนที่มิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิคที่ใช้แสดงพิกัดภูมิศาสตร์หรือภูมิประเทศเท่านั้น หากแต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็น พยานหลักฐานที่มีนัยสำคัญทางกฎหมาย (legal significance) ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีที่ถูกนำมาใช้ประกอบหรือทดแทน บทบัญญัติของสนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดนที่มีลักษณะคลุมเครือ หรือในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงอย่างเป็นทางการในการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างรัฐ แผนที่ในบริบทดังกล่าวอาจมีน้ำหนักทางกฎหมายในฐานะเครื่องสะท้อนเจตนารมณ์โดยพฤตินัยของรัฐ (tacit consent) และอาจก่อให้เกิดผลผูกพันได้

1. แผนที่ในฐานะพยานหลักฐานทางพฤติการณ์ (effectivités) การที่รัฐหนึ่งใช้แผนที่ฉบับใดฉบับหนึ่งในกิจการภาครัฐ เช่น การบริหาร การปกครองท้องถิ่น หรือการเจรจาทางการทูต และอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่คัดค้าน หรือ ยอมรับโดยพฤตินัย (tacit acceptance) ย่อมอาจถูกตีความว่าเป็น “พฤติกรรมแห่งการยอมรับ” (acquiescence) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในกฎหมายจารีตระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในคดีที่ไม่มีสนธิสัญญาแบ่งเขตอย่างชัดเจน

2. การปฏิเสธแผนที่โดยชัดแจ้ง (formal protest) หากรัฐไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาหรือขอบเขตที่แสดงในแผนที่ ต้องกระทำการปฏิเสธอย่างเป็นทางการ เช่น การออกแถลงการณ์ทักท้วง หรือการมีหลักฐานแสดงเจตนาไม่ยอมรับในช่วงเวลาที่เหมาะสม มิฉะนั้นอาจถือว่าได้ยอมรับโดยพฤติการณ์ และผูกพันตนเองต่อแนวเขตดังกล่าวโดยไม่สามารถอ้างสิทธิเพิกถอนภายหลังได้

3. น้ำหนักของแผนที่ในกระบวนการพิจารณาของศาลระหว่างประเทศ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) และองค์กรอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ ให้ความสำคัญกับแผนที่ในฐานะหลักฐานสนับสนุน (supplementary evidence) โดยเฉพาะเมื่อแผนที่นั้นได้รับการยอมรับ หรือใช้โดยทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับพฤติการณ์การใช้ดินแดน ศาลจะพิจารณาว่าแผนที่นั้นมี “probative value” หรือ “น้ำหนักแห่งความน่าเชื่อถือในทางกฎหมาย”

คำถามข้อที่ 10 การตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในปี 1962 และ 2011 มีผลกระทบอย่างไรต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชาในด้านการทูตและความร่วมมือระหว่างประเทศ

การตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ในคดีปราสาทพระวิหาร ทั้งในปี 1962 และคดีคำขอตีความในปี 2011 ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในมิติทางการทูต (diplomatic relations) และความร่วมมือระหว่างประเทศ (international cooperation) โดยสามารถสรุปผลกระทบสำคัญได้ ดังนี้

1. ผลกระทบทางการทูต ทั้งมิติความตึงเครียดและการฟื้นความสัมพันธ์ คำพิพากษา ปี 1962 เมื่อศาลมีคำตัดสินให้ กัมพูชาเป็นผู้มีอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร และให้ไทยถอนกำลังทหารและเจ้าหน้าที่พลเรือนออกจากพื้นที่ พร้อมส่งมอบโบราณวัตถุที่เคลื่อนย้ายไป แม้ประเทศไทยจะประกาศยอมรับคำตัดสินอย่างเป็นทางการ แต่ในเชิงการเมืองภายในกลับมีแรงต่อต้านสูง ทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชาเข้าสู่ภาวะเย็นชาช่วงหนึ่ง โดยมีการระงับความร่วมมือทวิภาคีบางประการในช่วงทศวรรษ 1960–1980 ส่วนคดีคำร้องขอตีความ ปี 2011 ภายหลังที่กัมพูชายื่นคำร้องขอตีความคำพิพากษาเดิมต่อศาล ความตึงเครียดระหว่างสองประเทศปะทุขึ้นอีกครั้ง โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่รอบปราสาทที่ยังมีข้อโต้แย้งเรื่อง “พื้นที่โดยรอบ” นำไปสู่เหตุปะทะทางทหาร ในปี 2553–2554 เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดความตึงเครียดทางการทูตอย่างรุนแรงในระยะสั้น แต่ต่อมาทั้งสองประเทศได้หันมาใช้ช่องทางเจรจาและความร่วมมือในระดับภูมิภาคเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงซ้ำ

2. ผลต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ แม้คำพิพากษาทั้งสองจะก่อให้เกิดความขัดแย้งในระยะต้น แต่ในระยะยาวกลับมีผลในเชิงสร้างแรงจูงใจให้รัฐทั้งสอง หันมาใช้กลไกทางกฎหมายและการทูตระหว่างประเทศ แทนการใช้กำลังทางทหาร

อย่างไรก็ตามยังมีบางประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายยังเห็นแตกต่างกันในคำพิพากษาของศาล และจุดยืนทางกฎหมาย แต่อย่างน้อยยังมีกลไกทวิภาคีอยู่เพื่อยืนยันเจตนารมณ์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในระยะยาว